

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1930 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 163, har herr *Rosén* gjort hemställan av den innebörd, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen den 21 maj 1926 angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord, att nedsättning av den fastställda arrendeavgiften må beviljas med högst två tredjedelar av de i § 2 i lagen omförmälda avgifterna.

Motionen, vilken hänvisats till lagutskott och överlämnats till andra lagutskottet, har sedermera enligt överenskommelse mellan sistnämnda utskott och jordbruksutskottet hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Lagen den 21 maj 1926 angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord innehåller i huvudsak följande bestämmelser. *Gällande lagbestämmelser.*

Är till ecklesiastikt ändamål anslagen jordbruksfastighet upplåten på arrende genom offentlig myndighets försorg, må arrendatorn på därom gjord ansökning kunna, då enskild rätt ej därigenom förnärmas, erhålla lindring i arrendevillkoren under förutsättning, att arrendeavtalet slutits under något av åren 1917—1921, att den 14 mars 1926 av arrendetiden återstå minst tre år, att de kontraherade arrendevillkoren med hänsyn till rådande förhållanden, befinnas oskäligt tyngande och arrendatorn på grund härav kan befaras bliva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet, samt att arrendatorn gjort vad av honom skäligen kan påfordras för hållande av den arrenderade fastigheten i god hävd (1 §). — Lindring i arrendevillkoren får endast avse nedsättning i arrendeavgiften samt i årsbeloppet för uppskattad nybyggnadskostnad, i den mån sådant belopp skall av arrendatorn kontant erläggas (2 §). — Nedsättning får beviljas med högst en tredjedel av de i 2 § omförmälda avgifterna och får dylik nedsättning ej medgivas för längre tid än fem år i sänder och ej för tid, som förflutit före arrendeåret 1926—1927 (3 §). — Ansökning om lindring i arrendevillkoren skall ingivas till

vederbörande länsstyrelse före utgången av år 1926; dock att, sedan sådan lindring en gång medgivits, ansökning om fortsatt åtnjutande av dylik förmån skall ingivas inom tid, som av Konungen bestämmes. Länsstyrelsen skall, där sådant för åstadkommande av nödig utredning prövas erforderligt, föranstalta om ny arrendeuppskattning, så snart sådan lämpligen kan ske. Kostnaden härför skall gäldas av arrendatorn (4 §). — Ansökning, varom i 4 § förmäles, skall prövas och avgöras av kammarkollegiet. Över kollegiets beslut får talan fullföljas hos Konungen genom besvär, som skola ingivas till ecklesiastikdepartementet före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs (5 §). — Vad i lagen stadgas beträffande arrendator äger jämväl tillämpning å arrendators stährusdelägare och löftesman, vilken själv övertagit arrendet, ävensom å annan, som under något av åren 1917—1921 med vederbörligt godkännande fått arrendet på sig överlåtet, men gäller däremot icke i fråga om arrendators konkursborgenärer eller annan hans löftesman, än nyss sagts (6 §).

Lagen har tillkommit efter kyrkomötets samtycke.

Enligt kungörelse den 21 maj 1926 (nr 105) trädde lagen i kraft den 1 juni 1926. I särskild kungörelse (nr 106) sagda den 21 maj meddelade Kungl. Maj:t tillämpningsföreskrifter till lagen.

Rörande ifrågavarande lagstiftnings förhistoria må i korthet erinras om följande.

I skrivelse den 4 juni 1925 (nr 338) hemställde riksdagen i anledning av åtskilliga inom riksdagen väckta motioner, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, i vad mån arrendatorer av krono- och ecklesiastik jord, vilkas kontrakt grundade sig å under högkonjunkturen verkställda uppskattningar, övertagit sina arrenden på villkor, som kunde antagas hava försatt dem i svårigheter att fullgöra ingångna förbindelser, samt för riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

I anledning av denna riksdagens hemställan anbefalldes kammarkollegiet och domänstyrelsen att gemensamt efter vederbörandes hörande verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Den 22 september 1925 avgåvo där efter kammarkollegiet och domänstyrelsen, kollegiet beträffande den ecklesiastiska jorden och domänstyrelsen så vitt anginge kronans jordbruksdomäner, utlåtande i saken.

Den 23 oktober 1925 beslöt Kungl. Maj:t inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del godkände ett upprättat förslag till lag angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord. Vid ärendets föredragning sagda dag anförde föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet, bland annat, att han — med hänsyn såväl till de principiella skäl, som kunde anföras mot beviljande av arrendelindring, som ock till de konsekvenser, som kunde befaras av åtgärder i dylikt syfte — känt en viss tvekan att tillstyrka lagstiftningsåtgärder i här ifrågavarande syfte. Han ansåge emellertid, att den ställning såsom förvaltare av publik egendom, som de ecklesiastika boställsarrenda-

*Kortfattad
historik rörande lagens
tillkomst.*

torerna intoge, gjorde det försvarligt att vid utkrävandet av arrendatorns skyldigheter under vissa förhållanden följa andra regler än dem, som komme i tillämpning vid vanliga affärstransaktioner. Behovet av lagstiftningsåtgärder vore även ådagalagt. I fråga om de gränser, som borde uppdragas för arrendenedsättningens utmätande framhöll departementschefen, att reducering av den fastställda arrendeavgiften med högst en tredjedel syntes medgiva en tillräckligt effektiv nedsättning. Att av hänsyn till något enstaka extremt fall höja maximum till exempelvis 50 procent av arrendeavgiften vore, enligt departementschefens uttalande, icke rådligt.

Sedan kyrkomötet den 6 november 1925 godkänt berörda lagförslag, förelades ärendet 1926 års riksdag i propositionen nr 29. Efter det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet i utlåtande nr 1, utan erinran, tillstyrkt lagförslaget, antogs detta av riksdagen.

I fråga om lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner antogs likaledes vid 1926 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 10, ett motsvarande förslag. I kungörelse den 18 juni 1926 (nr 261) förordnade Kungl. Maj:t därefter angående allmänna grunder för lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner. Dessa grunder äro i sak av samma innebörd som ovan återgivna bestämmelser i lagen den 21 maj 1926.

I motiveringen till nu förevarande motion återopas ett visst ansökningsärende från Västerbottens län rörande lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ängsmarker tillhörande ett kyrkoherdeboställe, där — enligt motionen — den jämlikt förberörda lag högsta möjliga lättningen i arrendevillkoren visserligen medgivits men ytterligare nedsättning av arrendebeloppen syntes synnerligen befogad. Då motionären erfarit, att förhållandena lära vara enahanda även i andra delar av landet, syntes honom en ändring av lagen böra ske, så att en större nedsättning, än den år 1926 medgivna, möjliggjordes i sådana fall, där skäl därtill förefunnes.

*Motiveringen
i motionen.*

Utav de av kammarkollegiet i nyss åsyftade ärende prövade ansökningshandlingarna har utskottet inhämtat bland annat följande.

*Det i motionen
åsyftade
ansöknings-
ärendet.*

Från kyrkoherdebostället ^{37/}₁₂₃ mantal Sävar nr 19 i Sävars socken och Västerbottens län uppläts enligt fyra särskilda kontrakt den 7 april 1919, följande fyra områden på arrende, nämligen

lotten *litt. E*, innehållande 5.9 hektar ängsmark, till hemmansägaren L. A. Nyberg,

lotten *litt. F*, innehållande 14 hektar ängsmark, till mjölnaren Uno Kriström,

lotten *litt. G*, innehållande 5.9 hektar ängsmark, till hemmansägaren K. J. Boström, samt

lotten *litt. H*, innehållande 11.2 hektar ängsmark, till hemmansägaren F. Jonsson.

I vardera fallet omfattade arrendet 20 år räknade från den 14 mars 1919 till den 14 mars 1939. Det årliga arrendet utgjorde för lotten *litt. E* 95 kronor, för *litt. F* 115 kronor, för *litt. G* 60 kronor och för *litt. H* 90 kronor. Vidare ålades en var av arrendatorerna, bland annat, att ansvara för all skatt

och tunga, som utgår för den arrenderade fastigheten, att under arrendetiden i fullgott stånd underhålla till det arrenderade området hörande lador samt att uppföra ny lada, där så anses behöfligt, att svara för viss stängselskyldighet, att väl hävda arrendelotten samt hålla densamma i god växtkraft samt att årligen tillföra området viss mängd oblandad kreatursgödsel, nämligen beträffande arrendatorn av litt. E 4 lass, litt. F 6 lass, litt. G 6 lass och litt. H 6 lass. Arrendatorerna medgåvos rätt att, i den mån den för boställets skog gällande hushållningsplan det medger, efter utsyning utbekomma nödigt virke för uppförande och underhåll av lador och stängsel, för hässjor, täckdiken, broar o. d.

I skrivelse den 2 december 1926 till kammarkollegiet gjorde de fyra arrendatorerna gemensam framställning att om möjligt bliva befriade från arrendena eller, för den händelse detta icke kunde bifallas, att arrendesummorna måtte nedsättas till en tredjedel av de i respektive kontrakt bestämda arrendebeloppen samt att mängden av den gödsel, som skulle levereras, likaledes minskades till en tredjedel.

I ansökningen åberopades ett denna bilagt intyg av kommunalnämndens ordförande i Sävar socken, vari uttalades den mening, att arrendesummorna i förhållande till värdet av den avkastning, som erhöles från lotterna, vore allt för höga samt att ängsmarkerna i fråga arrenderades mitt under värsta dyrtiden, då ängshö i orten betingade ett pris av 20 à 25 öre per kilogram mot 7 öre per kilogram vid tiden för intygets avgivande.

För egen del framhöllo sökandena, bland annat, att ett fortsättande av arrendena på avtalade villkor bleve ruinerande för dem, i all synnerhet som de befunno sig i mindre goda ekonomiska omständigheter, samt att flottningföreningen hade, sedan arrendeavtalen träffats, medgivit rätt till uppämning av Sävarån till en senare tidpunkt å sommaren, varigenom ängsmarkernas avkastning avsevärt reducerats.

Kyrkorådet i Sävar församling tillstyrkte framställningen.

Ordföranden i boställsnämnden för Västerbottens södra m. fl. domsagor avgav, efter hållen besiktning, i huvudsak följande yttrande. Lägenheterna, belägna vid Sävarån cirka 5 kilometer från Sävar kyrkby, bestode till allra största delen av ett sjö- eller träskliknande område med ett vattendjup, som obehindrat medgäve framförande av vanliga roddbåtar. Vegetationen utgjordes av fräkenarter och andra vattenväxter, som avbergade på lämplig tid lämnade ett icke föraktligt kreatursfoder, vilket tidigare spelat en ej oväsentlig roll i boställets fodertillgång, men som vid mera utvecklad jordbruksdrift knappast med någon ekonomisk fördel kunde tillvaratagas, isynnerhet med gällande höga arbetspriser. Arrendatorerna hade uppgivit, att de under år 1926 ej skördat mer än 2 à 3 skindor foder å var sin arrendelott, vilken uppgift vitsordats av de vid besiktningen närvarande ombuden för kommunalnämnden och kommunalfullmäktige. Besiktningssmannen ansåge, att ängarnas arrendevärde under rådande förhållanden skäligen kunde uppskattas till 30—40 procent av de kontraherade arrendeavgifterna. Han föreslog, att nedsättning i arrendeavgifterna måtte beviljas med $\frac{1}{3}$ av de i gällande arrendekontrakt bestämda belopp för en tid av fem år, räknat från och med arrendeåret 1926/1927.

Domkapitlet i Luleå yttrade, att även om det ej kunde befinnas styrkt, att arrendatorerna på grund av de kontraherade avgälderna kunde bliva urståndsatta att fullgöra sina förbindelser enligt avtalen, det genom den verkställda utredningen vore ådagalagt, att dessa avgälder vore under rådande förhållanden oskäligt tyngande. Domkapitlet förordade en nedsättning med $\frac{1}{3}$ av avgäldernas kontanta belopp.

Landsfiskalen i Sävar distrikt hade uttrönt, att sökandena på grund av kontraherade arrendevillkor kunde befaras bliva urståndsatta att fullgöra sina förbindelser enligt avtalen samt att de gjort vad på dem skäligen kunde påfordras för hållande av arrendelotterna i god hävd.

Under åberopande av förenämnda yttranden tillstyrkte *länsstyrelsen i Västerbottens län* nedsättning med $\frac{1}{3}$ av kontraherade arrendeavgifter för en tid av fem år, räknad från och med arrendeåret 1926/1927.

Ärendet avgjordes den 10 januari 1928 av *kammarkollegiet*, därvid kollegiet — som fann ansökningen i vad den avsåge befrielse från arrendet eller nedsättning i kontraherade naturaprodukter icke kunna föranleda någon kollegiets åtgärd — medgav nedsättning i de för ifrågavarande ängslotter litt. E, F, G och H kontant utgående arrendeavgifter för tiden 14 mars 1926—13 mars 1931 med en tredjedel årligen.

Från statens sida träffades för några år sedan i åtskilliga avseenden anstalter för att hjälpa personer, som i ekonomiska mellanhavanden med det allmänna genom den efter högkonjunkturen inträffade omsvängningen i prisläget råkat i trångmål. Anstalterna avsågo huvudsakligen lindring av arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronojord och ecklesiastisk jord samt lätande av skuldbördan eller dylikt för vissa av högkonjunkturens låntagare ur statens bostadslånefond och statens egnahemslånefond m. fl. Så vitt utskottet har sig bekant, hava dessa åtgärder, ehuru de givetvis icke till fullo och i alla enskilda fall neutraliserat de av nyss nämnda engångsföreteelserna förorsakade svårigheterna, dock i avsevärd mån varit till båtnad för ifrågavarande kategorier av företagare.

Utskottet.

I förevarande motion påyrkas, närmast under åberopande av ett visst ansökningsärende från Västerbottens län, generell ändring av lagen den 21 maj 1926 angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastiskt ändamål anslagen jord, varigenom den hittills medgivna nedsättningen av arrendeavgiften med högst en tredjedel skulle ändras att avse nedsättning med högst två tredjedelar av samma avgift.

Av den i motionen förebragta utredning har utskottet ej funnit ådagalagt, att tillräckliga omständigheter föreligga för sådan generell och till konsekvenserna svåröverskådlig åtgärd, som den däri föreslagna lagändringen, vilken för övrigt jämväl förutsätter kyrkomötets godkännande. Det i motionen åberopade fallet synes i flera hänseenden vara säreget. Med hänsyn till att däri berörda arrendeavtal, vilka avse vissa mindre ängslotter, ingingos under en tid, då höpriset uppdrivits till ansenlig höjd, är det icke uteslutet, att arrendeavgifterna — ehuru de avse i och för sig obetydliga belopp — kunna vara för arrendatorerna betungande även efter den nedsättning, som av kammarkollegiet medgivits. Därest ifrågavarande arrendatorer framställningsvägen hänvända sig till Kungl. Maj:t, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t låter närmare utreda de med saken förenade förhållanden samt efter omprövning av frågan och dess räckvidd vidtager den åtgärd, som må finnas påkallad och lämplig. Att i frågans nuvarande läge föreslå riksdagen vidtaga åtgärd i ämnet finner utskottet icke vara till fullo motiverat.

Under återopande av det sålunda anförda får utskottet hemställa,

att motionen I: 163 icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 8 maj 1930.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, Almkvist, Lindhagen, Tamm, von Stockenström* *), *Granath*, friherre *Lagerfelt* och *Kropp* *);

från andra kammaren: herrar *Sköld, Magnusson* i Kalmar, *Magnusson* i Skövde, *Hage, Andersson* i Rasjön, *Hedlund* i Häste, *Andersson* *) i Grimbo och *Gustafson* *) i Vimmerby.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Almkvist*, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida och i vilken omfattning lindring utöver den, som är medgiven i § 2 i lagen den 21 maj 1926 angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord, är av behovet påkallad, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föränleda.
